

ADAM SMITH

"LA RIQUESA DE LES NACIONS"

Edicions 62 – Diputació de Barcelona (Barcelona, 1991)

Adam Smith (1723-1790) publicà l'any 1776 una de les obres considerades cabdals del pensament econòmic. El seu llibre és encara avui una fita important en economia, per l'actualitat de molts dels seus plantejaments.

Fill d'un funcionari de duanes escocès, als catorze anys entrà a la Universitat de Glasgow, en la qual es graduà el 1740. Després de sis anys d'estudis eclesiàstics poc aprofitats a Oxford, va interessant-se cada cop més per la filosofia, esdevenint successivament professor universitari de literatura (Edimburg), de lògica i de filosofia moral (Glasgow). En la seva primera obra, "La teoria dels sentiments morals" (1759) ja s'hi palesa la influència de David Hume. L'any 1763 és anomenat tutor del jove duc de Buccleuch, la qual cosa el permetrà de conèixer l'any següent diversos països europeus, en acompanyar-lo (de fet, aquest serà l'únic viatge que farà a l'estranger en tota la seva vida, viatge que el marcarà profundament). Aquest viatge sembla que el decidí d'iniciar la redacció de la que després seria la seva gran obra, i en la qual treballaria amb paciència benedictina prop de vint-i-cinc anys. Així, per exemple, Smith no va trobar a Holanda pràcticament pagesos, sinó que tots eren comerciants; tot meravellant-se del luxe de les seves cases (en contrast brutal amb l'extrema pobresa de la seva Escòcia natal), Smith començà la seva indagació sobre la naturalesa i les causes de la riquesa de les nacions.

L'obra es divideix en cinc llibres, essent els dos primers (dedicats a l'estudi dels principals factors productius, treball i capital) els més importants. Pel que fa al primer llibre, l'autor comença descrivint els efectes beneficiosos de la divisió del treball i continua analitzant qüestions relatives al valor i al preu. Així, Smith estableix la teoria objectiva del valor, en examinar acuradament les diverses parts del preu de les mercaderies, preu que en darrer termes es forma en el mercat: l'autor trenca, per tant, la teoria subjectiva del valor formulada per l'escola de Salamanca (el preu dels béns depèn de les circumstàncies concretes del venedor i del comprador en el moment de la transacció, podent presentar un ampli ventall de variació: pensem, per exemple, en el preu d'un immoble avui): aquesta teoria subjectiva del valor serà represa per l'escola austríaca del segle XIX a partir de Menger, Von Mises i Hayek, essent al segle XX un dels fonaments del pensament liberal.

L'autor també defineix en el primer llibre el concepte de "mà invisible": "No és pas per la benevolència del carnisser, del cerveser ni del

forner que esperem de poder sopar, sinó perquè aquets miren pels seus propis interessos". L'egoisme econòmic, en tant que persecució de l'interès individual, genera al mateix temps un benefici per al conjunt de la societat (el primer interessat a fer un bon pa és el forner, que vol guanyar-se bé la vida, mentre que els seus veïns gaudeixen com a contrapartida del consum d'un bon pa).

Heus aquí una de les més sòlides justificacions de l'actual liberalisme econòmic, que defensa així la primacia total de l'individu a l'hora de protagonitzar l'activitat econòmica. Personalment, penso que aquest lligam entre interès individual i benefici general és bàsicament cert, aplicable a molts dels mercats de béns i serveis avui existents, però no a tots (podríem dir que aquest concepte de mà invisible és vàlid en un 80%). Exemple: atès que a primers dels anys 60 l'URSS importava grans quantitats de cereals dels EUA, els 56 ministres d'agricultura de l'economia soviètica varen decidir que els pagesos podien explotar, en règim de propietat privada, uns petits hortets al darrera de cada casa; en pocs anys, aquest 3% de la superfície conreable soviètica generava el 30% de la producció agrària total. Contraexemple: un excés de "laissez faire" és fet servir per l'economista japonès Michio Morishima per tal d'explicar la decadència dels nivells educatius als EUA; en no acceptar cap mena de paper regulador superior, en aquest país han proliferat milers de centres educatius en carrers, barris i pobles sense cap control d'homologació de la qualitat que ensenyen (fins i tot hi ha pares que eduquen els seus fills a casa seva, sense dur-los a l'escola, tot ignorant el principi liberal de l'especialització productiva, segons el qual un bon fuster pot ser un mal mestre).

El segon llibre és dedicat al factor capital. L'autor descriu els avantatges del procés d'acumulació del capital, tot remarcant el paper de l'estalvi com a generador d'inversió, la qual impulsarà la producció, la renda i la riquesa (per manca d'inversió interior i exterior països com Romania, un dels més pròspers d'Europa l'any 1900, és encara avui en el clot en què els col·locà la planificació comunista). Són també interessants en aquest llibre segon els comentaris d'Adam Smith referits al preu del factor capital (el tipus d'interès), tot proporcionant estadístiques de preus del diner per segles i per països. Així, el fet que algunes institucions de l'època (governos, església) haguessin limitat o prohibit durant segles el combrament d'interessos abusius al poble menut (el famós "pecat d'usura") ens permet de "comparar obscurantismes": generalment, el preu dels crèdits no podia passar del 5-6% a l'Edat mitjana, mentre que fa tot just deu anys el govern del socialista Solchaga fixava i mantenia a Espanya el tipus de descompte al 15% fins l'any 1993 (sense tenir-ne cap necessitat, en termes de tipus d'interès real: la inflació es va situar per sota del 6% a Espanya a partir de l'any 1991).

El llibre tercer, de contingut històric, tracta del desenvolupament de l'agricultura europea des de la caiguda de l'Imperi Romà. El llibre quart és dedicat a la crítica dels sistemes d'economia política anteriors, bàsicament

el mercantilisme i la fisiocràcia: en aquest llibre, Adam Smith es declara partidari de l'eliminació de les restriccions al comerç exterior. El llibre cinquè, en darrer terme, és un tractat molt ben travat d'hisenda pública.

Així, una de les aportacions més importants d'Adam Smith és la que sosté que el comerç internacional és bo per a tots els països participants, trencant així la concepció mercantilista: el comerç internacional no és un joc de suma zero (si un participant dels dos guanya alguna cosa, l'altre necessàriament l'ha de perdre), sinó que tots dos països hi surtren beneficiats. Els mercantilistes pensaven que la riquesa d'un país passava inexorablement per obtenir una balança comercial favorable: si les exportacions superaven les importacions, el superàvit comercial augmentava les reserves d'or del país. Els governs mercantilistes eren, per tant, intervencionistes, a l'atorgar subsidis (ajuts) a les exportacions i en establir aranzels (impostos) a les importacions. Per Smith, un dèficit comercial no és necessàriament dolent, si és que un país importa béns de capital (maquinària) i no béns de consum (caviar): així, Corea del Sud (país eminentment agrari fins als anys 70 del segle passat), gràcies a deu anys de dèficit comercial continuat va aconseguir bastir una de les indústries més potents del món, essent l'any 2000 la setena potència exportadora mundial (la crisi del Japó, en canvi, ens mostra la situació d'un país que, tot i gaudir d'un secular superàvit comercial, pot patir una profunda recessió econòmica).

L'actualitat del llibre és ben present en el decurs de les planes, en el sentit de poder-hi fer moltes comparacions amb el nostre temps. Entre tant altres, s'hi troben referències a pràctiques restrictives de la competència (en el llibre es descriu com els holandesos cremaven part de la collita d'espècies d'Indonèsia, a fi d'encarir el seu preu a Europa); a situacions d'economia submergida (paletes que entraven a Londres a treballar saltant-se el control dels gremis); a processos d'integració econòmica ("des de la unió comercial amb Anglaterra podem menjar pa blanc, ahora que tenim una sortida per a la nostra vedella escocesa"); al procés de creació de diner bancari (tot mirant de quantificar l'oferta monetària d'Escòcia a finals del segle XVIII); al problema del dèficit públic (tot advertint que només un augment dels impostos podrà frenar un deute públic creixent a llarg termini); i així, tantes i tantes lliçons que avui podem trobar en els manuals de teoria econòmica. Ara bé, també queden portes obertes per al futur: en tant que fill d'un humil funcionari públic, Smith defensarà fermanentment la igualtat d'oportunitats (la qual cosa dóna marge al sector públic per a intervenir en l'economia). De lectura amena, aquesta magna obra fou escrita en un llenguatge planer i accessible, estant el relat farcit d'observacions que il·lustren la vida de la seva època. Així, a més de gaudir d'una excel·lent descripció del naixent capitalisme modern, es pot fruit també d'un retrat acurat de la vida d'aquells temps tan interessants.